

Matjaž Grahornik: Zapuščinski inventar po Janezu Jakobu grofu Khislu iz leta 1690.

Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor, 2019, 256 strani.

Pred nami je monografija zgodovinarja Matjaža Grahornika, ki je kot mladi raziskovalec zaposlen na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU in se primarno ukvarja z raziskovanjem zemljiško-posestne in socialne podobe (Spodnje) Štajerske v okviru nekdanje habsburške monarhije med 16. in 18. stoletjem. Knjižno delo *Zapuščinski inventar po Janezu Jakobu grofu Khislu iz leta 1690*, ki je izšlo v tokratnem 44. zvezku *Gradiva za zgodovino Maribora*, je torej s področja njegovih primarnih znanstvenih raziskav in predstavlja kritično izdajo izredno zanimivega zgodovinskega vira, ki zelo podrobno osvetljuje premoženje rodbine Khisl v Mariboru in njegovi okolici. Avtor je monografijo razdelil na več vsebinskih poglavij. Na začetku nas avtor uvede v obravnavano problematiko ter nas opozori na uporabljene okrajšave in opombe, na katere je treba biti pozoren pri branju te kritične izdaje vira. Pri tem dosledno opozori na dejstvo, da se je ob nastajanju tega znanstvenega dela pokazala velika praznina na področju raziskav zapuščinskih inventarjev plemiških rodbin na Spodnjem Štajerskem. In tu lahko brez velikega pretiravanja zapišemo, da je avtor med prvimi zaoral v to izredno prostrano in v večini slabo raziskano polje spodnještajerske zgodovine. Za bralca so izredno koristne tudi opombe v drugem poglavju, kjer je najprej razloženo, da gre pri tej kritični izdaji vira za njegovo transkripcijo in ne transliteracijo. Ustrezno so pojasnjene tudi vse razlike pri zapisovanju nekaterih črk in besed, ki so v originalu zapisane drugače kot v sedaj izdani knjigi. Tu je avtor ubral pragmatično pot v želji približati vsebino zapuščinskega inventarja tudi tistim skupinam bralcev in raziskovalcev, ki jim starejše oblike nemškega jezika niso ravno blizu. Za laičnega bralca bi bila uporaba nekaterih takratnih oblik zapisa moteča, kar bi utegnilo privedi do napačnega razumevanja nekaterih delov vsebine zapuščinskega inventarja. Smiselno je tudi, da se je avtor zaradi lažjega razumevanja odločil, da je besede, ki so jih konec 17. stoletja pisali ločeno, zapisal v nemški obliki, ki je v rabi danes. V seznamu kratic nam avtor podaja njihovo smiselno in uveljavljeno okrajšavo v nemškem, latinškem in slovenskem jeziku.

V četrtem poglavju nam avtor približa zgodovino rodbine Khisl, ki se ji je v 16. stoletju uspelo iz klasične trgovske družine v Ljubljani povzpeti med kranjsko deželno plemstvo. Že leta 1571 so posedovali hišo v Gradcu in od leta 1575 tudi gospostvo Spodnji Maribor, ki so ga imeli sprva v zakupu, leta 1620 pa so postali njegovi lastniki. Njihova sposobnost pa se ni odražala samo v opravljanju raznih deželno-knežjih služb in kopičenju premoženja, ampak tudi v njihovi podpori umetnosti in glasbi. Vrhunec je rodbina na Štajerskem doživela, ko je bila za časa Janeza Jakoba grofa Khisla 14. marca 1623 povzdignjena v državni grofovski stan z nazivom – grofje Kočevja, baroni Fužin in gospodje Maribora. Po tem daljšem zgodovinskem orisu nas avtor v nadaljevanju popelje skozi zapuščinski inventar po Janezu Jakobu grofu Khislu, ki je bil sestavljen 29. marca 1690 in zajema premoženje Khislov v njihovi hiši v Gradcu, združenega gospostva Zgornji in Spodnji Maribor, gospostva Betnava, posestva Miklavž ter premoženje gospostev Hainfeld in Farmgraben na avstrijskem Štajerskem.

Pomembnost objave tega zapuščinskega inventarja se najprej kaže skozi listine, ki jih je Janez Jakob Khisl hranil v svoji hiši v Gradcu in drugih gradovih. Ti kratki regesti listin so zelo pomembni za podrobnejše razumevanje, kako so Janez Jakob in njegovi predhodniki upravljali svoje premoženje. Hkrati pa lahko iz njih izbrskamo izredno dragocene zgodovinske podatke, tako da tvorijo solidno bazo za njihovo iskanje v domačih in tujih arhivih, če so seveda originali listin sploh še ohranjeni. Izredno zanimivi so podatki o knjigah, ki jih je posedoval Janez Jakob Khisl. Večina jih je bila v nemškem jeziku, nekaj pa tudi v francoskem

in latinskem. Posebno zgodovinsko vrednost imajo za širši nabor raziskovalcev podatki o orožju, oblačilih, slikah, pohištvu, zalogah vina, predmetih iz zlata in srebra, medenine, bakra, kositra, pločevine, železa in usnja. V ta sklop lahko uvrstimo tudi tesarsko, kovaško, sodarsko in vrtno (poljedelsko) orodje. Tu se odpira horizont širokih možnosti za različne zgodovinske in interdisciplinarne raziskave, ki bodo dale odgovore na številna vprašanja, zakaj so določena orodja in premičnine uporabljali, morda celo, kje so jih izdelali, od kod uvozili, s katerimi deželami so imeli Khisli posledično stikane trgovske in druge povezave itd.

Monografska publikacija *Zapuščinski inventar po Janezu Jakobu grofu Khislu iz leta 1690* predstavlja pomemben avtorjev prispevek k natančnejšemu poznavanju zgodovine zgornjega in spodnjega mariborskega gradu ter njune opreme ob koncu 17. stoletja. Enako težno ima to njegovo delo za poznavanje zgodovine gospostva Betnava, posestva Miklavž in drugih posesti Jakoba Janeza grofa Khisla na Štajerskem.

Vsekakor je omenjeno znanstveno delo izredno koristno branje, ki bo zelo zanimivo ne samo širokemu krogu raziskovalcev in študentov iz različnih znanstvenih disciplin, temveč bo vsečno tudi laičnim ljubiteljem zgodovine. Potrebe po raziskavah plemiških zapuščinskih inventarjev so v slovenskem zgodovino-pisju velike in na temelju nadaljnjih korakov v tej smeri bomo lahko odločno odrinili na odprto polje medsebojnih primerjav bivanjske kulture v različnih slovenskih gradovih in dvorcih. S tem bi prišli do spoznanj, kakšna je bila bivanjska razlika med plemiškimi rodbinami iz vrst višjega ali visokega plemstva ter tistimi iz vrst srednjega in nižjega plemstva. Ob koncu velja avtorja spodbuditi, da bi s svojim znanstvenim delom na tem področju nadaljeval in zaoral še kakšno brazdo v to široko polje slovenske zgodovine in kastelologije.

dr. Vinko Skitek

David Petelin: Živeti v socialistični Ljubljani: mestno življenje v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni.

Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 2019, 402 strani.

Konec leta 2019 je pri Zgodovinskem arhivu Ljubljana izšla monografija dr. Davida Petelina *Živeti v socialistični Ljubljani: mestno življenje v prvih dveh desetletjih po drugi svetovni vojni*, ki je letošnjega februarja ugledala drugo dopolnjeno izdajo. Avtorjev prvenec je nekoliko predelana in dopolnjena doktorska disertacija, ki jo je zagovarjal julija 2016 na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Knjiga skupaj z vsemi dodatki, kot so spremna beseda, priloge, krajevno, stvarno in imensko kazalo, ter bogatim fotografskim gradivom iz Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Muzeja športa in Slovenskega etnografskega muzeja obsega 402 strani. Uredila jo je Dunja Mušič, recenzenta pa sta bila zgodovinarja dr. Jurij Hadalin in dr. Aleš Šafarič. Naslovnico z močno rdečo obrobo krasi fotografija priljubljene »fička« pred skoraj dokončanimi novimi bloki v Savskem naselju, ki simbolično nakazuje tematiko in obdobje monografije. Ta, kot je že razvidno iz naslova, obravnava zgodovino Ljubljane od leta 1945 do leta 1965, s poudarkom na celostnem zgodovinskem prikazu tega obdobja in njegovem doživljanju skozi oči takratnih prebivalcev. Kot poudari že sam avtor, sicer Ljubljančan, ki sanja in živi to mesto, zgodovino slovenske prestolnice obdelujejo številne publikacije, a še vedno obstajajo »bele lise«, predvsem pa manjka temeljno delo, ki bi na enem mestu zajelo njeno bogato zgodovino. Ta knjiga te vrzeli resda ne zapolnjuje v celoti, dodaja pa en kamenček v njen mozaik in nakazuje smer, v katero bo treba kreniti, da bomo dobili zgoraj omenjeno delo.

